

RECEPTAREA TEXTELOR POETICE BACOVIENE ÎN LICEU

Iuliana OICĂ¹

iulia_oica@yahoo.com

ABSTRACT: This study aims to demonstrate that the work of George Bacovia proposes students a unique poetic universe, which can be found in each of them and it gives them the opportunity to develop critical thinking. His poetic texts contained in textbooks constitute the true landmarks both in the artistic message which they convey, and in terms of situating author in interwar modernism. Didactic methods based on active student outlines a responsive and involved in the act of knowing. The students are not just the gatherers of information, but involved and interested in their own development through actions you take in training and education.

KEYWORDS: methods, universe, analyze, heuristic, teaching tehnology.

Metodologia didactică se modernizează mereu, fiind un proces continuu, determinat de schimbările care se produc în cadrul societății, de cererea mare de educație, de standardele procesului de învățământ, de problematica acestuia, de acumulările din domeniul științific și de creșterea importanței științelor. Metodele de instruire și de educare accentuează caracterul euristic, de activizare și de creativitate. Actul cunoașterii capătă un caracter dinamic și deschis, considerându-se că „la baza însușirii cunoștințelor se află acțiunea în dubla ei ipostază, de acțiune externă, obiectuală și acțiune mintală”².

Este necesară diversificarea metodologiei didactice, pentru a corela teoriile învățării cu posibilitățile reale ale elevilor. În 1987, cercetătorul Mircea Malița era de părere că fiecare metodă în parte camuflează un mecanism de învățare a elevului, prin parcurgerea unui drum al învățării dinspre exterior înspre interior, de la elemente materiale la concepte, operații și noțiuni. Unele metode didactice pot fi folosite cu precădere în predarea și acumularea parțială a cunoștințelor, de exemplu conversația

¹ Profesor, Colegiul Tehnic „D. Ghika”, Comănești, județul Bacău.

² Miron Ionescu, Ioan Radu, *Didactica modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2004, p. 129.

sau explicația iar exercițiul se dovedește a fi o metodă mult mai eficientă în fixarea și consolidarea cunoștințelor.

Profesorul nu se poate rezuma la utilizarea unei singure metode în cadrul orelor de limba și literatura română, deoarece trebuie să evidențieze operațiile logice pe care un elev le poate realiza la o anumită vârstă. Este de preferat să se combine acțiunile obiectuale, imaginile și mijloacele verbale în comunicarea educațională, în vederea diversificării metodologiei didactice. Metodele trebuie să promoveze autoinstruirea și autoperfecționarea, din cadrul unui proces de modelare, culturalizare și integrare socială, profesională la nivelul elevilor.

Metodele tradiționale nu trebuie eliminate din orele de limba și literatura română, ci trebuie combinate cu cele activizante, devenind modalități eficiente de organizare, conducere și îndrumare a activității cognitive a elevilor, de activizare și mobilizare a acestora. Aceste metode trebuie reevaluate, nu pot fi utilizate în mod izolat sau între limite rigide, ci „ca un sistem de procedee, acțiuni și operații care se corelează și se structurează într-un grup de activități, în funcție de o seamă de factori”³. S-a observat tendința de a include în sistemul metodelor didactice câteva metode folosite în alte științe: algoritmizarea, instruirea asistată de calculator, problematizarea, analiza structurală. Pe de altă parte, trebuie să se asigure o relație solidă între metode și mijloace de învățământ, deoarece activitățile de predare-învățare se pot desfășura nu doar în sala de clasă, ci și în laboratoare, cabinete, ateliere, unde se pot îmbina activitățile frontale cu cele de grup și individuale. De exemplu, pentru descoperirea unor elemente din cunoștințele ce urmează a fi predate, comunicarea între profesor și elevii săi, în interiorul grupului de elevi, între membrii săi, este indispensabilă, devenind modalitatea fundamentală de lucru. În activitatea de predare-învățare cele două tipuri de metode se combină, cunoștințele trebuie prezentate într-o manieră cât mai sistematică: „Euristica nu oferă rețete pentru parcurgerea drumului spre descoperire, ci caută căi în labirintul creației pentru înțelegerea lui”⁴.

După cum se știe, metoda se definește ca fiind calea ce trebuie urmată pentru atingerea unui țel sau o modalitate prin care se caută adevărul, se îndeplinește un anumit obiectiv cu privire la formarea și informarea subiecților. Aceasta cuprinde mai multe componente, adică mai multe

³ *Ibidem*, p. 131.

⁴ Cf. Ioan Nicola, *Pedagogie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994, p. 309.

tehnici de acțiune iar metoda devine un ansamblu de procedee organizate pentru ca elevii să își formeze priceperi, deprinderi, atitudini și aptitudini. Metodele de învățământ și celelalte componente ale sistemului didactic formează un tot unitar între care se stabilesc interacțiuni, determinându-se reciproc, în funcție de scopurile vizate.

Potrivit lui C. Cucuș, *tehnologia didactică* înseamnă totalitatea mijloacelor audio-vizuale din practica educativă, a metodelor, mijloacelor și strategiilor de predare-învățare, care se află într-o strânsă legătură cu obiectivele, conținuturile, evaluarea și instruirea propriu-zisă prin formele acesteia. Strategiile de instruire trebuie să fie optimizate, să reformeze sistemul de învățământ, întrucât formele, metodele, mijloacele și principiile de utilizare a acestora transmit conținuturi și vizează anumite obiective. Elevul asimilează ideile vehiculate de conținuturi, structurate în diferite obiecte de studiu, formându-și abilități necesare și prevăzute de programa școlară.

Metodele îndeplinesc mai multe funcții, pornind de la formă până la conținut, de la cognitiv și formativ-instrumental până la normativ și chiar motivațional. De aceea, clasificările metodelor din cadrul literaturii de specialitate „nu trebuie privite ca definitive, complete și cu atât mai puțin rigide, ci ca o problemă deschisă în continuare preocupărilor pedagogiei contemporane”⁵.

O altă taxonomie a metodelor este realizată de C. Cucuș⁶, prin care metodele sunt clasificate din mai multe puncte de vedere: istoric (tradiționale și moderne), în funcție de extensia funcției de aplicabilitate (generale și particulare), după modalitatea principală de prezentare a cunoștințelor (verbale și intuitive), gradul de angajare al elevilor în lecție (active și pasive), funcția didactică principală (predare-comunicare, fixare-consolidare și verificare-apreciere a rezultatelor muncii), modul de administrare a experienței ce urmează a fi însușite (algoritmice și euristice), forma de organizare a muncii (individuale, predare-învățare în grupuri, frontale și combinate), axa de învățare mecanică, respectiv învățare conștientă/prin descoperire (bazate pe învățarea prin receptare). Cercetătorii în pedagogie au realizat adevărate analize cu privire la metodele interactive, evidențiind o inventariere a acestora, în care metodele sunt privite dintr-o perspectivă modernă⁷: brainstormingul, știu/vreau să știu/am învățat, jurnalul cu dubla

⁵ Ioan Cerghit, *Metode de învățământ*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 85.

⁶ C. Cucuș, *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași, 1996, pp. 60–62.

⁷ Cf. Rodica Constantin, Luminița Dumitrescu, Roxana Maria Gavrila, Ligia Sarivan,

intrare, sinelg, eseul de cinci minute, ciorchinele, turul galeriei, cubul, bulgărele de zăpadă, mozaicul, discuția, organizatorul grafic.

Receptarea poeziilor bacoviene se instituie ca o succesiune de operații cu scopul de a da răspunsuri la numeroasele situații problematizante ridicate de particularitățile gândirii poetice bacoviene și ale limbajului implicat. Textele bacoviene sunt studiate pentru a ilustra concepte de teorie literară cu privire la structura textului poetic, limbajul poeziei, repere ale evoluției poeziei românești: comunicarea în textul poetic (eul liric etc.), lirism obiectiv și subiectiv, elemente de compoziție în textul liric (recurențe, simetrii, opoziții etc.), nivelurile textului poetic (fonetic, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual), caracteristicile limbajului poetic (expresivitate, ambiguitate, sugestie etc.), imaginarul poetic, figurile de stil, elementele de prozodie etc. Fiecare text poetic va fi studiat prin alocarea unui timp cuprins între o oră și patru sau cinci ore, în care elevii se vor familiariza cu activitatea literară a scriitorului și, prin lecturarea textului, vor identifica și vor aprofunda noțiuni de teorie literară, vor explora conținutul din perspectiva lectorului inocent, dar vor trece la analiza textului urmărind mai multe nivele ale acestuia, vor face corelații cu alte texte poetice studiate, apoi își vor expune propriile judecăți de valoare, pornind de la citate critice.

În analiza unui text liric, important este să existe *convorbirea pregătitoare*, prin intermediul căreia elevul să devină curios, să-i stârnească interesul cu privire la textul literar, de care trebuie să se apropie treptat. Elevii de clasa a IX-a dețin informații minimale cu privire la autorul G. Bacovia, întrucât au studiat în clasa a VIII-a poezia *Decor* și li se pot cere prezentarea unor informații sumare despre autor și opera acestuia, într-o fișă autobiografică, ce ar trebui să cuprindă date despre viața scriitorului, punând accent pe momentele importante din activitatea sa literară, despre volumele de poezii publicate. Discuția dintre profesor și elevi poate fi susținută de materiale ilustrative precum: fotografii, power-pointuri, tablouri după poeziile bacoviene, imagini cu privire la perioada respectivă.

În clasa a IX-a, se valorifică informațiile și mai ales experiența de viață a adolescenților iar textele sunt legate între ele prin același aparat conceptual, diferențele tematice, de operare analitică și de organizare a parcursului didactic urmărind atingerea obiectivelor cadru ale actualei

Daniela Soicescu, *Predarea-învățarea interactivă centrată pe elev*, Editura 2000+, București, 2009, pp. 25-33.

programe, care vizează: cultivarea plăcerii de a citi și a sensibilității estetice, dezvoltarea abilității de a recepta și de a produce o gamă variată de texte, însușirea și practicarea diverselor strategii de comunicare. Astfel, se stabilesc conexiuni cu imaginarul poetic din textul propus spre analiză, pentru a identifica disponibilitățile genului liric, sentimentele de nemulțumire și dezamăgire față de școală, în formularea sintetică și figurată a poeziei. În acest caz, metoda ciorchinului se poate folosi pentru a stârni interesul elevilor și a identifica tema/motivele textului.

Este foarte importantă prezentarea legăturii dintre viață și creație în desăvârșirea unui scriitor, apoi profesorul va preciza tema abordată și va înscrie textul în opera autorului. Poezia selectată presupune mai întâi o lectură care să pună accentul pe reacțiile elevilor față de text, cele de ordin emoțional iar elevii trebuie să răspundă la întrebări precum: ce atmosferă prezintă această poezie? Textul poate fi explorat, în pași mărunți, prin întrebări adresate lectorilor cu privire la sentimentele care îi încearcă după citirea acestei poezii, pe marginea atmosferei tipic bacoviene: ba dezolantă și funebră, ba solitară sau întunecată. Tema școlii se interferează cu tema jocului sau a copilăriei.

Analiza textului înseamnă și întrebări privitoare la conținutul textului și la particularitățile stilistice: efectele repetițiilor, metonimia anotimpurilor reci toamnă/iarnă, chiasmul verbal, prezența epitetului cromatic inversat, ideile transmise, stările de spirit trăite de sinele angoasat al poetului, imaginea dezolantă a copiilor fără copilărie, lipsiți de tonusul și de exuberanța specifice vârstei lor reale, având deja aspectul unor bolnavi, maturizați de suferință, atinși de maladii necunoscute. Se vizează capacitatea elevului de a percepe textul poetic și de a stabili anumite puncte de convergență cu alte texte lirice bacoviene prin reliefaarea unității de conținut și de expresie artistică din creația autorului. De exemplu, să conceapă o paralelă între motivul singurătății umane în opera lirică eminesciană (sentiment intimist, voluptuos, generator de reverii) și creația bacoviană (stare de teamă, de izolare în raport cu lumea, anticipând sfârșitul și provocând nevroze).

În final, cititorul trebuie să stabilească conexiuni între existența retrasă a scriitorului, ce cunoaște bine viața târgurilor din provincie, cu o fire fragilă, pasionat de literatură și de muzică, cititor de poezii aparținând lui M. Eminescu, G. Coșbuc, Al. Macedonski, cânta la vioară improvizând pe versurile poezilor favoriți și opera lirică ce impresionează nu prin cantitate,

ci prin virtuozitate, prin simbolistică, propunând intuiția umană drept modalitate de percepere a esenței fenomenelor. Acestea demonstrează contribuția lui Bacovia la desăvârșirea modernismului interbelic.

Tot în clasa a IX-a se analizează o altă poezie bacoviană: *Liceu*, din cadrul aceleiași teme, și anume *Școala*. Mai întâi, se poate folosi conversația pentru a pune accentul pe procesul de formare și cunoaștere pe care îl face posibil școala ca instituție socială. Preocuparea nu este nici întâmplătoare, nici gratuită, deoarece literatura, la rândul ei, exercită o influență asupra vieții, asupra realității, ca urmare a puterii ei de a propune, de a acredita modele și de a consolida un sistem de valori. Ca temă literară, școala este reprezentată, cel mai adesea, într-o viziune negativă, ca spațiu angoasant, fiind văzută ca o instituție a desființării individualității, deoarece elevii dornici de învățare devin persoane lipsite de imaginație, integrându-se într-un sistem care promovează experimentele sociale oprimate, îndemnând la activități fragmentate, de multe ori nejustificate. Într-un asemenea context, individul nu are nicio șansă de supraviețuire socială, fiind doar un păcălit al sorții neîndurătoare și al mijloacelor inutile de învățare.

Printr-un exercițiu de muncă independentă, elevii vor avea de prezentat în scris (cinci-șapte rânduri) perspectiva poetului asupra școlii având ca text-suport poezia bacoviană, apoi trebuie să verifice, prin lectură, ceea ce au scris. Școala devine în plan literar o temă care se asociază literaturii pentru și despre copii sau scrierilor monografice, respectiv moralizatoare. Propria experiență legată de școală i-a determinat pe marii scriitori ai tuturor timpurilor să scrie pagini evocatoare, unele dintre ele de o valoare estetică incontestabilă. Școala determină formarea individuală a personalității umane, imaginea unei epoci, a unei societăți, deci evoluția literaturii. A fost asociată ideii de educație, încă din Antichitate, apoi devine un ansamblu de reguli și aspirații, în Renaștere este un *abis de știință* așa cum spunea Rabelais, apoi o formă de emancipare a maselor. În operele scriitorilor, școala este un spațiu apăsător, nu tocmai prietenos, memorabilă prin figurile dascălilor, prin imaginea examenelor dificile, a chinurilor de tot felul prin care trec elevii dintotdeauna și de pretutindeni.

Prin această analiză, elevii au reușit să refacă imaginea școlii, așa cum o prezintă poetul în textul său. Aceștia vor fi îndrumați apoi să realizeze un eseu structurat în care să integreze toate elementele de formă și de conținut ale textului poetic: semnificația titlului, evidențierea temei și a motivelor literare prezente, structura textului poetic cu rolul versurilor-refren, tipul

de lirism, imaginarul poetic, semnificațiile unor structuri-cheie. În această oră, se pot combina exercițiile orale cu cele scrise, lucrul de tip frontal cu munca individuală, în perechi sau în grupe. Corectitudinea exprimării orale și scrise a elevilor este un obiectiv important al fiecărei lecții.

În clasa a X-a, se studiază *Textul poetic. Conținut și formă* iar ca text reprezentativ pentru **Simbolism** este *Lacustră* și ca texte suplimentare: *Amurg violet* și *Nervi de primăvară*. Elevii trebuie să analizeze poezia, iar profesorul trebuie să ofere câteva repere precum: încadrarea într-un curent literar și artistic, universul poetic, teama de neant, structura și compoziția, viziunea și stilul, expresivitatea limbajului, imaginarul poetic bacovian, atmosfera bacoviană, coșmarul regresiei. De asemenea, se vor urmări: tema și motivele poetice predominante, axele semantice, momentele lirice cu rol expresiv, semnificațiile poetice ale unor anumite structuri, ale imaginilor menite să amplifice teama trăită de poet, puterea de evocare a figurilor de stil predominante, rolul primelor trei strofe, al sentimentelor provocate de căderea perpetuă a ploii, de zgomotul valurilor, de vuietul lugubru al pilonilor îmbibați de apă, rolul verbelor în exprimarea sentimentelor, al imaginilor auditive amplificate de receptarea lor în timpul nopții, aspecte ale condiției umane, raportul stabilit la nivelul discursului liric între eternitate și istorie. Finalmente, elevilor li se va cere să elaboreze un eseu în care să evedențieze specificul sentimentului de singurătate așa cum este sugerat în poezia studiată, având în vedere raportarea poeziei la alte creații lirice bacoviene, observarea unor corespondențe între ploaie și atitudinea eului liric, a unei stări de psihoză și singurătate, ilustrarea structurii unitare a poeziei.

Apoi, în clasa a XI-a opera lui George Bacovia este receptată în cadrul studiului de caz intitulat *Simbolismul european-spre o nouă sensibilitate poetică*. Elevii au posibilitatea acum să consulte o bibliografie critică bogată, să facă o selecție a textelor, să identifice arte poetice simboliste, trăsăturile specifice acestui curent literar și artistic (sugestie, simbol, muzică), viziunea și tehnica poetică, astfel încât să poată încadra opera scriitorului în contextul acestei mișcări europene. Ei trebuie să studieze individual, dar manualul conține și exerciții variate, în cadrul acestui studiu de caz. De exemplu, în manualul editurii Art, Mircea Martin (coordonator), autori Elisabeta Lăsceni Roșca, Carmen Ligia Rădulescu, Rodica Zane, li se propun elevilor repere ale cazului: definirea simbolismului, revoluția spirituală și de formă, pe care o presupune acest curent european, câteva

aspecte definitorii, precursorii poeziei simboliste, drumul de la parnasia-nism la symbolism, afirmarea noii sensibilități poetice, revolta absolută în artă și literatură, sincronizarea symbolismului românesc cu cel european, popularizarea curentului. Manualul editurii Corint și autorii Eugen Simion (coordonator), Florina Rogalski, Daniel Cristea Enache, Dan Horia Mazilu evidențiază sub titlul *Epoci și ideologii literare* acest curent literar pe care îl prezintă succint, apoi propun elevilor grupaje ilustrative de texte lirice din opera lui Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, apoi Al. Macedonski, George Bacovia (*Decembre*) și Dimitrie Anghel. Accentul cade pe abordarea textelor în clasă, prin câteva repere de interpretare, prin exerciții de redactare și compoziții precum: realizarea unei compoziții argumentative în care să se justifice absența unui univers tematic simbolist a poeziei naturii în sine (a liricii descriptive), a poeziei de idei (conceptuale), a poeziei sociale etc., categorii lirice întâlnite în operele scriitorilor simbolști.

Și manualul de clasa a XII-a include atât texte poetice aparținând acestui scriitor canonic printre care se numără și arta poetică *Plumb*, dar și poezii precum *Rar*, *De iarnă*, *Decembre*, *Nocturnă*, *Poemă în oglindă*, *Sonet*, cât și un studiu de caz intitulat *Diversitate tematică, stilistică și de viziune în poezia interbelică*. Arta poetică *Plumb* poate fi analizată prin explorarea textului cu privire la structură și motive, corespondențe, cromatism poetic, atmosferă sufocantă, simbol central al poemului. Ultima oră alocată studierii acestei arte poetice poate să cuprindă și o dezbateră despre lirica bacoviană pornind de la un citat critic iar elevii să se refere și la alte texte lirice aparținând aceluiași poet. Pe de altă parte, imaginarul poetic bacovian se recompune, prin exerciții și întrebări, și în alte texte precum *Rar*, *De iarnă*, *Decembre*, *Nocturnă*, *Poemă în oglindă*, *Sonet*. Lectura prospectivă presupune integrarea textelor într-un tipar compozițional, precizarea elementelor care construiesc discursul liric asemenea unui monolog adresat. Prin lectura retrospectivă, sunt prezentate elementele definitorii ale universului poetic, ipostazele poetului și ale lumii, încadrarea poeziilor în symbolism, importanța limbajului artistic. Cât privește studiul de caz *Diversitate tematică, stilistică și de viziune în poezia interbelică*, se oferă texte lirice bacoviene și, în general, moderniste, apoi se trasează direcții de explorare ale acestora: comentarea unor citate critice, identificarea temelor, motivelor, aspectelor de organizare a tablourilor poetice, surprinderea textelor ca retorică prin elementele expresivității la nivelul limbajului, al

specificului bacovian (viziunea asupra poeziei), idei poetice moderniste, epoci/curențe/direcții literare, autori/opere reprezentative, particularități.

Este importantă recapitularea cunoștințelor pentru ambele probe ale examenului de bacalaureat, dar cea scrisă rămâne o punte de încercare întrucât elevul trebuie să elaboreze un eseu de două-trei pagini în care să dovedească însușirea temeinică a tehnicilor argumentative și a competențelor de exprimare corectă a unui mesaj în scris. Pe parcursul orelor de limba și literatura română, la nivel liceal, pentru a facilita receptarea operei poetice a scriitorului canonic George Bacovia, se pot aplica diverse metode care determină învățarea productivă și atractivă.

În mediul educațional, sunt transmise elevului informații de esență culturală și nu numai, pe care acesta le receptează, fiind determinat să se angajeze în acțiuni de vehiculare și chiar de creare a valorilor. Elevii sunt stimulați să caute, să descopere, să aibă aspirații creatoare, încercări literare, artistice sau științifice, să obțină performanțe intelectuale superioare, să-și cultive gustul pentru nou. Pe lângă un caracter formativ al metodelor, se poate remarca un caracter aplicativ, practic al metodelor didactice, prin care se asigură trecerea de la o etapă de școlarizare la alta. Cunoștințele, abilitățile intelectuale și pragmatice pe care elevul le acumulează pe parcursul școlii trebuie să fie consecința faptului că participă activ la activitățile diverse din sala de clasă, din cadrul orelor de curs.

Bibliografie:

- [1] Cerghit, Ioan, *Metode de învățământ*, Editura Polirom, Iași, 2006.
- [2] Constantin, Rodica, Luminița Dumitrescu, Roxana Maria Gavrilă, Ligia Sarivan, Daniela Soicescu, *Predarea-învățarea interactivă centrată pe elev*, Editura 2000+, București, 2009.
- [3] Cucuș, C., *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași, 1996.
- [4] Ionescu, Miron; Radu, Ioan, *Didactica modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2004.
- [5] Nicola, Ioan, *Pedagogie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994.